

Fortælling I Skolen i Svendborg

FISK

– Foråret 2025

Tak til Østifterne for at gøre denne
undersøgelse mulig

Pia Sigmund, august 2025

1. Fortælling i svendborgskoler

Mellem februar og april 2025 lyttede elever på to svendborgskoler til fortælling. Fortællere fra Svendborg Fortællerværksted fortalte for samme klasse eller klassetrin én gang om ugen. Fortælleforløbene varede otte uger og var aftalt med klassernes lærere. Nogle forløb lagde sig tæt op af temaer i klassernes faglige undervisning, som f.eks. emneundervisning om Grønland. Andre forløb tog udgangspunkt i eventyr, myter, litteratur og selvoplevede historier.

Formålet med forløbet var at vise, at mundtlighed og korte faglige fortællinger som udgangspunkt for undervisning kan skabe opmærksomhed og fællesskab og lyttende dialog i klasserne.

Formålet var desuden, at Svendborg Kommunes skoler skal blive ambassadører for mundtlig fortælling, og at resultaterne fra tre måneders aktiv fortælling på nogle af Svendborg Kommunes skoler vil inspirere andre kommuner og skoleformer til at inddrage mundtlighed i undervisningen.

Forløbet var introduceret af Fortælling I Skolen, en arbejdsgruppe i landsforeningen Fortællere i Danmark/FIDA og fra 1.4. 2025 med den nye forening Fortælling I Skolen/FISK. Foreningens formål fremgår af vedtægternes #1: "Fortælling I Skolen arbejder på at skabe og udvikle mundtlig fortællepraksis som en del af undervisningen i danske grundskoler."

Forløbet blev fulgt af cand.phil., tidligere folkeskolelærer, historiker Pia Sigmund i samarbejde med Svendborg Kommune, Svendborg Fortællerværksted og foreningen Fortællere i Danmark. Forløbet er finansieret af en bevilling fra Østifterne.

2. Fortælling overrasker positivt

lagttagelser i klasserne og interviews med lærere, elever og fortællere under og efter forløbet med fortælling i de otte folkeskoleklasser viser, at regelmæssig mundtlig fortælling i undervisningen kan tilbyde de danske grundskoler en lang række positive tiltag. Lærerne var overraskede over, hvor gode deres elever var til at lytte og til at huske, og hvor lang tid de kunne holde opmærksomheden ad gangen. Lærerne mærkede, at de sprogligt svage elever og de 2-sprogede elever havde gavn af den mundtlige tilgang, også i faglige fortællinger.

3. Forskning i mundtlighed

Undervisningen i grundskolen har gennem længere tid været ramt af en række udfordringer. Fortælling I Skolen foreslår, at en mere udbredt brug af mundtlighed kan være en mulig løsning på disse udfordringer.

Der findes en del internationale undersøgelser og national og international forskning, der viser, at brug af mundtlighed og fortælling i undervisningen har en række positive konsekvenser.* Blandt flere andre kan nævnes Marianne Horsdal: "Tilværelsens fortællinger. Tilegnelse og anvendelse", 2017, og "Teaching Storytelling: A Position Statement from NCTE" –

National Council of Teachers of English. Begge viser, at den mundtlige fortælling først og fremmest skaber en fælles opmærksomhed. Fortælling skaber også ro, koncentration, fællesskab og tryghed. Den kan udvide elevernes aktive ordforråd, deres udtryksevne, deres æstetiske sans og empati. Den kan lære eleverne at lytte til hinanden (og til læreren!), den kan lære dem at forstå andre, at analysere fortællinger og lære dem åbenhed over for fortolkningsmuligheder. Den er med til at danne eleverne som hele mennesker og øge deres generelle trivsel og dermed deres mulighed for at lære. Mundtlig fortælling kan bruges i alle fag og sammenhænge. Fortælling kan bruges som anslag i begyndelsen af en time for at skabe interesse og opmærksomhed.

Forskningen viser os, at fortælling styrker børnenes sproglige udvikling, og at den smitter kraftigt af på og fremmer den skriftlige udvikling og den generelle indlæring.

Fortælling i skolen i Svendborg – foråret 2025 har til formål at begejstre både elever og lærere, så de får lyst og mod på at bruge fortælling i den daglige undervisning. Dernæst at styrke lærernes viden og kompetencer i fortælling som didaktisk metode. Målet er også at inspirere andre skoler og kommuner til at bruge mere mundtlighed i undervisningen. På lidt længere sigt stiler foreningen Fortælling I Skolen mod, at indsatsen udvikler sig til at være landsdækkende.

4. Pilotprojektet

Alt for længe har skærme og lærerstyret undervisning fyldt for meget i den danske folkeskole, mens der ikke er plads til mundtlighed og til dialog i undervisningen. Mange børn og unge trives ikke i skolen. Folkeskolen har store udfordringer. Kan det hænge sammen med, at vi ikke lytter til hinanden, og at der med skærmbaseret undervisning ikke opstår fællesskaber omkring læring?

Som fortællere og undervisere er vores erfaring, at mundtlig fortælling kan noget særligt: En kort historie – gerne med fagligt indhold – som indledning til en skoletime skærper interessen og skaber opmærksomhed og nysgerrighed, fordybelse og videbegær. En fortælling kan bidrage til at skabe trivsel og tryghed i klassens fællesskab.

Fortælling I Skolen vil gerne bidrage med vores – i virkeligheden gode, gamle – pædagogiske håndværk til at forebygge mistrivsel og opbygge gode lyttende fællesskaber i alle skoler. Vi arbejder på, at mundtlig fortælling med fagligt indhold kan blive en naturlig del af undervisningen i alle landets folkeskoler.

Fortælling I Skolen har allerede gennemført et tre måneder langt pilotprojekt i begyndelsen af 2024 (med støtte fra Halbergs Familiefond og SEAF) med fortælling på nogle skoler i Svendborg.** Formålet var ”at skabe interesse for den mundtlige fortælling og inspirere

lærere, pædagoger og myndighedspersoner til implementering af den mundtlige fortælling i grundskolen”. Vi valgte at tage udgangspunkt i Svendborg Kommune, fordi der her er et stort fokus på kultur, og fordi kommunen rummer mange uddannelsesinstitutioner. Vi har god politisk opbakning i kommunen, ligesom vi har et stort netværk i kommunen. Projektet blev en stor succes. Det blev præsenteret på Den Frie Lærerskole i Ollerup i maj 2024. Rapporten om pilotprojektet har vakt opmærksomhed i større kredse. Der har været omtaler af den i Folkeskolen og på Skolemonitor. Forundersøgelsen nød godt af faglig sparring med lektor, ph.d. Tina Høegh fra SDU.

Pilotprojektet viste, at fortælling i undervisningen åbner op for en enkel og let implementerbar metode og for nye muligheder, der måske kan medvirke til at skabe bedre trivsel i folkeskolen og forebygge skoletræthed og elevfravær:

1. Opmærksomhed og lydhørhed blev styrket, når der blev fortalt, og eleverne var nysgerrige efter at vide mere. Der opstod et fællesskab i klassen omkring den fælles oplevelse.
2. Fortællingerne åbnede op for spørgsmål og svar, og observatøren kunne iagttage, at der opstod dialog, hvor eleverne lyttede til hinanden og til fortælleren og læreren. Eleverne følte sig trygge ved at dele egne fortællinger, de var nysgerrige og stillede mange spørgsmål.
3. Fortælling som udgangspunkt for undervisningen ser ud til at åbne op for en mindre lærerstyret og mere elevbaseret demokratisk tilgang til undervisningen. Fra internationale undersøgelser ved vi også, at fortælling kan medvirke til at skabe fællesskab i klassen og til at skabe et trygt læringsmiljø og socialt miljø.

5. FISK – en ny forening

I december 2024 indsendte arbejdsgruppen Fortælling I Skolen en ansøgning til Østifterne. Arbejdsgruppen var en del af den landsdækkende forening Fortællere i Danmark. Bevillingen kom prompte, således at vi allerede i januar kunne gå i gang med at kontakte skoler og fortællere. De første fortællinger på skolerne gik i gang i februar 2025. 1.april 2025 blev foreningen FISK/Fortælling I Skolen dannet, med arbejdsgruppen som foreløbig bestyrelse. Stiftende generalforsamling er planlagt til august 2025.

6. Data og metode

Denne undersøgelse er baseret på deltagerobservation i skolerne (syv gange) og på semistrukturerede interviews med lærerne, elever og fortællerne.

De fire fortællere er øvede amatørfortællere, der alle har optrådt med fortælling gennem flere år. En arbejder til daglig som skolepædagog, en anden har en baggrund på et egnsteater, en tredje er tidligere lærer på en Steinerskole, og den fjerde har arbejdet som grafisk tegner.

Observatøren er tidligere lærer i folkeskolen gennem 21 år. Hun er cand.phil. i historie fra Odense Universitet 1997 og er aktiv fortæller. Hun har udgivet 43 bøger og et stort antal artikler i diverse fagtidsskrifter. Hun er formand for Fortælling I Skolen og for Måle Fortælleteater.

7. Tre måneder med fortælling

7a. Lærernes reaktioner

"Det er godt for vores børn med sproglige udfordringer, når der kobles tegning på," siger en lærer. *"Det er godt med gentagelserne. Nogle børn mangler sprogforståelse."*

Observatøren, der har en mangeårig erfaring som lærer i folkeskolen, dog ligger den en hel del år tilbage, er overrasket over skoledagens og lærernes høje aktivitetsniveau. Der opstår hele tiden nye situationer, især omkring inklusionsbørnene, som skal tages højde for og handles på her og nu. Mange (for observatøren) nye personer går ind og ud i klasserne i timens løb, pædagoger, vikarer, støttelærere. Samtidig oplevede observatøren lærernes store tålmodighed, man kan næsten sige langmodighed, med de udfordrede elever. Ikke på noget tidspunkt skæld ud eller hævet stemme. Lidt massage på ryggen, en håndfuld klodser at lege med, en næsten usynlig kontakt mellem lærer og pædagoger. En meget tæt og tryghedsskabende elev-lærer-relation.

Lærer: *"Fortællingen er vigtig for at skabe ro i klassen. Jeg prioriterer det talte ord. Børnene bruger medier hele tiden. De skal så meget hele tiden, der er så mange krav til dem. Med fortællingen kan de læne sig tilbage og fordybe sig – det hænger sammen. De hengiver sig til fortællingen. Her skal de ikke stå til regnskab for noget eller nogen bagefter. De skal ikke have nogen resultater ud af det. En god fortællestund er en lille lomme af ro. Det eneste, eleverne har brug for, er ro og stabilitet."*

"Det er godt, når der kobles tegning på, for vores børn med sprogforstyrrelser," siger en lærer. *"Men her blev også flere 2-sprogede børn inkluderet, det har jeg ikke set før."* Hun kender eleverne så godt, at hun kan se eller aflæse deres opmærksomhed på deres øjne og mund (flere lytter med åben mund).

"Vi lærere synes, at det har været fantastisk dejlige indslag. Ærgerligt, at det stopper, det kunne godt blive ved. Det er så godt at give dem noget andet end den digitale verden. Jeg kæmper for den mundtlige verden som en vigtig modvægt til alt det digitale."

Lærer: *"Det bliver rigtig godt med et kursus for os lærere. Godt at få nogle gode redskaber til at fortælle. Lærere skal opleve succes."*

Lærer: *"Min oplevelse af fortællingen har været, at børnene har været meget optagede af det. De har været mere rolige, end de plejer, og har kunnet lytte længere. Typisk tog fortællingen omkring 40 minutter pr. gang, og det er mere, end jeg oplever, at børnene normalt kan koncentrere sig."*

Eleverne har været gode til at kunne huske, hvad der skete fra gang til gang, og de har hver gang virket begejstret for, at fortælleren kom forbi. Jeg bruger ikke selv fortælling i min undervisning. Jeg læser mange bøger højt for min klasse, men jeg fortæller ikke "frit". Den sidste gang, hvor han kom og fortalte for hele årgangen, oplevede vi, at børnene var rigtig gode til at lytte efter og var engagerede i at synge med på sangene."

Svar om muligheden for, at lærerne bruger fortælling i undervisningen: *"Det må skolen prioritere. Det er bedst, hvis lærerne kan gøre det frivilligt. Det må ikke give mere arbejde."*

Svar om muligheden for kurser for lærere og pædagoger: *"Hvad kan det give os som skole? Der kommer så tit noget udefra. Det er vigtigt at få det lanceret rigtigt, så det giver mening. 90 % af lærerne vil nok synes om det."*

Lærer: *"Fortælling må gerne starte i 0. klasse, så det bliver en vane og fortsætter op gennem klasserne."*

7b. Lytte

Det kan være vanskeligt at finde ud af, om eleverne lytter, og om hvor intensivt de lytter, når fortællerne har ordet. Men der er dog en del tegn på lytning, der hjælper observatøren. Det kan være genfortælling ugen efter, der viser, at der er blevet lyttet og husket, det kan være spørgsmål, der bliver stillet til det, der fortælles, det kan være smil og grin og alvorlige miner. Der er vist ingen tvivl om, at der bliver lyttet, da en fortæller siger: "Katten gjorde et tigerspring," og et barn hopper op.

I en 1. klasse med flere udfordrede elever går læreren stille rundt mellem eleverne, mens der bliver fortalt. Indimellem sætter hun sig på hug hos en elev og giver hende eller ham massage på ryggen med en lille børste. Indimellem henter hun en håndfuld små flerfarvede plastikklodser, kaldet Plus Plus, og lægger dem på bordet foran en, ja faktisk flere elever. Eleverne leger stille med klodserne, mens der lyttes.

Observatøren har flere gange bemærket, hvor vanskeligt det kan være at få et par og tyve elever, heraf adskillige udfordrede elever, til at koncentrere sig om at lytte til en og samme besked. Flere steder observeres ritualer, at læreren klapper tre gange i hænderne, og at børnene er instrueret i at gøre ligeså og derefter være stille og lytte. I en klasse hænger en håndtegnet plakat i flere farver. *"Vi har blå stemme på,"* siger læreren, *"og det betyder ingen snak."* Det tyder på, at der arbejdes med lyttekompetencer.

På et tidspunkt er en af de meget udfordrede elever, der sidder for sig selv med farver og malebøger, ekstra urolig. Det skaber uro hos nogle af de andre elever, der mister koncentrationen og begynder at tale sammen. En voksen, måske en støttepædagog, højt: *"Stop, I skal lytte!"* Flere elever kigger sig lidt forvirret omkring. Hvem skal de lytte til? Fortælleren begynder, og snart er opmærksomheden samlet igen.

7c. Huske

Fortællerne spurgte i begyndelsen af hvert af deres besøg eleverne, om de kunne huske forrige uges fortælling. Adskillige elever rakte hånden op. Tydeligvis skabte spørgsmålet opmærksomhed omkring dagens fortælling og sammenhæng med den fortælling, de havde hørt ugen forinden. Nogle elever fortalte små stumper af forrige uges fortælling. Flere elever sagde, at de havde fortalt ugens fortælling for forældre og søskende hjemme. Et par gange oplevede fortællerne, at elever fortalte hele forrige uges fortælling ordret for klassen. En af fortællerne begyndte hver fortælletime med et kort anslag, som eleverne så ud til at nyde: Han ringede med en lille klokke og sagde: *"Hold jer for øjnene, træk vejret dybt ind tre gange. ... Kan I huske, hvad jeg fortalte sidste uge?"* En dag glemte han at ringe med klokken og blev prompte husket på det.

Der var ikke afsat tid til at dyrke genfortælling i større grad, men da mange af fortællingerne var led i en fortsat kæde af fortællinger, virkede det naturligt, at der blev trukket en tråd mellem ugerne: *"Nu går historien videre. I dag skal I høre om ..."* I et fremtidigt virke med fortælling i skolen kan man afsætte tid til dette element.

Huske – observatørens kommentar: Det var tydeligt, at eleverne gjorde sig umage med at huske, hvad de havde hørt. Når der spørges ind til forrige uges fortælling, samles opmærksomheden i klassen. Der sættes gang i selvstændig tankevirksomhed fra starten af timen. Der skabes et fællesskab omkring den oplevede historie. Der skabes et forventningsfællesskab til dagens historie.

7d. Tegnefortællinger

To af fortællerne brugte tegnefortælling sammen med eller som et ekstra lag til deres mundtlige fortælling. Tegnefortælling er en ældgammel måde at fortælle en historie frem på. Et berømt eksempel er "storken" fra Karen Blixens "Min afrikanske farm". I nyere tid har fortælleren Anette Jahn fra Måle Fortælleteater indspillet ti eventyr med tegnefortælling, der alle er tilgængelige på youtube. <https://www.maalefortaelleteater.dk/tegnefortaelling> En af svendborgfortællerne har været på kursus hos Anette Jahn.

Fortælleren fortæller først sit eventyr, f.eks. Klodshans, alt imens han tegner det i ganske enkle streger på tavlen i klassen. Historiens pointe, som viser sig i tegningen, virker tydeligt overraskende på børnene. Han gentager processen. Tredje gang opfordrer han eleverne til at fortælle med. Nogle af dem mumler med. Nu får hvert barn tre stykker papir og tager en blyant frem, og historien gentages, mens alle tegner. Endnu engang. Tredje gang opfordres eleverne til at gå sammen med en makker. Den ene fortæller, mens den anden tegner og omvendt.

Eleverne opfordres til at tage et af deres tegnefortællepapirer med hjem for at vise det frem til familien og for selv at vise en tegnefortælling. Næste uge siger flere elever, at de har tegnefortalt for familien, og at familien syntes godt om det. "Min moster sagde, at det gad hun godt lære." Også en lærer udtrykker ønske om at lære at tegnefortælle.

7e. Personlige fortællinger

Flere gange anvendte fortællerne personlige fortællinger som udgangspunkt for dagens fortælling. Observatørens indtryk er, at der blev lyttet med ekstra interesse. F.eks. fortalte en fortæller om dengang, han var 12 år og var forelsket i en pige på skolen. Lærerkommentar i interview: "Det var simpelthen så præcist, hvad de har gang i."

Observatøren var med på et af de få tidspunkter, hvor der var tid til efterbehandling af fortællingen. Fortælleren fortalte om en cykeltur, da han var omkring ti år. På hjemvejen blev det sent, og han måtte køre gennem en mørk skov. Han cyklede midt på vejen og hørte lyde inde fra skoven. Efter en kort samtale med eleverne om at være bange, og hvad man kan være bange for, fik alle elever et stykke papir og blev opfordret til at tegne enten selve oplevelsen i skoven eller noget, de selv var bange for. Alle gav sig straks i lag med at tegne og farvelægge. Der blev arbejdet koncentreret næsten uden en lyd i de to 2. klasser, der havde hørt historien. En dreng tegnede en sort dør og fortalte observatøren, at han tit drømmer om den, og at han er bange for at åbne den. En anden dreng tegnede en kiste. Han fortalte, at hans mor var død for et år siden. Andre børn tegnede skove fyldt med mærkelige dyr. Lærerne, fortælleren og observatøren var overraskede over den impact, som den korte fortælling havde haft.

7f. Faglige fortællinger

Målet med Fortælling I Skolen er at inspirere alle grundskoler – og på længere sigt også voksenuddannelser – til at bruge mere mundtlighed i undervisningen. Foreningen har oprettet en hjemmeside, hvor lærere kan finde eksempler på små korte fortællinger, der kan bruges som ”anslag” til et tema, til en time. Foreningen søger midler til at oprette kurser i fortælling for lærere, hvor de kan få redskaber til at bruge mundtlighed. Ikke kun lærerne skal kunne fortælle, vi ønsker også at give eleverne mulighed for at fortælle, til at lytte til hinanden og også til at bruge dialog og samtale. Når man lytter til hinanden, skabes lydhørhed og åbenhed over for andres holdninger, den lige vej til demokrati.

Fælles for de cirka otte uger lange forløb har været, at der blev lyttet. Man kan sige, at der blev skabt en lyttekultur i klasserne. Lærerne var overraskede over, hvor længe og hvor intenst der blev lyttet. Fortællerne havde ingen problemer med at skaffe sig lydhørhed. En del af fortællingerne havde fagligt indhold. Der var ingen forskel på elevernes koncentrerede lytning mellem faglige historier og rene eventyr.

7g. Rammefortællinger

En af fortællerne brugte Selma Lagerløf: ”Nils Holgersens rejse” som rammefortælling. Hver uge fortalte han et afsnit af romanen. Han tog afsæt i dette afsnit for at fortælle om andre emner. Som eksempel: I romanen kommer Nils ind i en gammel skole anno 1900, der beskrives udførligt. Nu lægger fortælleren noget ekstra ind. Han lader romanens skolelærer fortælle et eventyr for børnene i denne skole, Konen i muddergrøften.

7h. Ritualer

Flere af fortællerne brugte enkle ritualer. Det kunne være at ringe med en lille klokke, når fortællingen skulle begynde. Observatøren kunne mærke, hvordan eleverne hurtigt blev fortrolige med ritualerne og italesatte, hvis en del af rituallet manglede.

En af fortællerne medbringer en gammel, slidt brun kuffert til hver fortælletime: ”Hvad har du med i din kuffert i dag, Claus?” Fortælleren henter forskellige rekvisitter frem af kufferten, en ad gangen, ikke mange, undervejs mens han fortæller. Gennemgående tema i nogle uger er barndomsoplevelser med hans første og hans anden cykel, og her viser han en lille cykelfigur frem. Da han fortæller eventyr for klassen, viser han nogle små hjemmelavede figurer og et lille hjemmelavet hus frem. Det er Hans, Grete, heksen og pandekagehuset. Der er kun få bemærkninger fra eleverne til figurerne, men det ser ud til, at nysgerrigheden og opmærksomheden alligevel er stor. Der er noget for både øjne og ører.

7i. Klasseværelsets indretning

En 5. klasse fik helt frit spil til at indrette sig, som hver især helst ville, når fortælleren kom om fredagen kl. 12. Der gik kun et øjeblik, så var klasseværelset forvandlet og alle parat. Flere drenge lagde sig på tæpper eller puder på gulvet, andre elever satte sig på skolebordene, der var blevet trukket ind mod væggen, og som således dannede et ryglæn. Flere piger satte sig ganske tæt sammen med hinanden om halsen. Nogle børn sad på gulvet på en pude, andre på en stol. To elever: *"Det er nemmere at koncentrere sig, når vi ligger ned, så kan vi slappe af."* Lærer i

interview: *"Når de ligger ned og kigger op i loftet, kan de bedre koncentrere sig."* Observatøren bemærkede ikke, at nogen rørte på sig, rørte ved hinanden eller faldt i søvn. Der var stille i rummet i de omkring 40 minutter, som historien varede. Enhver så ud til at have fundet sin optimale lyttestilling.

I en 1. klasse står to trappeopstillinger, der kan flyttes, og som hver kan rumme 12-14 børn. De er ideelle til fortælling, og især når fortælleren bruger rekvisitter, der skal vises frem. Det giver fint overblik for alle.

I en anden 1. klasse er der tydeligvis flere udfordrede børn. En pige tilbringer en del tid i et lille telt, et såkaldt tryghedstelt. En dreng sidder det meste af tiden i et halvtlukket tomandssæde tæt sammen med en pædagog. Han har høretelefoner på. Midt under en fortælling tager han høretelefonerne af og lytter til fortælleren. En anden dreng spiller på en computer, ganske stille, åbenbart befinder han sig bedst sådan.

En af fortællerne har baggrund i Steinerskoleverdenen: *"Det forskrækker mig at være på en almindelig skole. Der er så dræbende kedeligt. Der er apparater alle vegne, børn sidder på barstole ved høje borde, i små grupper og kigger på hinanden. Jeg møblerede lidt om i klassen, før jeg skulle fortælle."*

8. Konklusioner og anbefalinger

I det følgende vil jeg komme med en række konklusioner fra observationerne, som dels giver praktiske erfaringer og råd til fremtidige forsøg med fortælling i skolen, og som dels giver en række idéer til eftertanke og endelig nogle mere teoretiske anbefalinger til en fremtidig folkeskole.

8a. Samarbejdet med skolerne kræver langsigtet planlægning, klare aftaler og mulighed for evaluering

Planlægningen begyndte i januar måned. Aktiviteterne skulle foregå mellem februar/marts og maj. Det viste sig at være dårlig timing, idet skolernes planer for andet halvår af skoleåret for længst var blevet lagt. Fremover skal der tages højde for skolernes planlægning.

Der var ikke afsat tid til evaluering med lærerne. Det er et savn for fortællerne. Når fortællestunden var slut, fik lærerne travlt med eleverne, og fortælleren stod lidt fortabt tilbage.

Ikke alle lærerne var tilstrækkeligt oplyst om, hvad Fortælling I Skolen står for, og hvad meningen var med at få besøg af en fortæller i klassen i otte uger. Det var ikke nok at oplyse skolelederne om aktiviteterne og at sende en mail til lærerne. Fremover kan koordinator med fordel give alle oplysninger på et lærermøde, så hele personalet er velorienteret. Den manglende information medførte, at tilbuddet om at fortælle som led i undervisningen, f.eks. når klassen skulle arbejde med et fagligt tema, ikke altid blev opfattet. Nogle af fortællerne fortalte derfor det, de mente, ville være morsomt og interessant at vide, når man f.eks. går i 2. klasse. Det skulle vise sig, at alle fire fortælleres historier blev godt modtagne, også uden større koordinering med lærerne. Men Fortælling I Skolens mål er at bringe mundtligheden ind i fagligheden, og dette formål blev ikke altid opfyldt.

8b. Lærerne er vant til, at nye tiltag kommer oppefra

Efter syv besøg på skolerne og flere interviews er observatøren ikke i tvivl: Lærerne har meget travlt med at få skolehverdagens mange gøremål til at hænge sammen. Der stilles store krav til dem. Der er kun lidt plads til nye tiltag. *"Der kommer så tit noget udefra,"* sagde en lærer. *"Nye tiltag må skolen prioritere. Det må ikke give mere arbejde."* Det er et dilemma for en ny forening som Fortælling I Skolen, der – selv om den kommer med et godt pædagogisk redskab, som nemt kan implementeres med kurser til lærerne, og som på lidt længere sigt vil kunne lette lærernes hverdag betydeligt – ikke har nogen officiel/ministeriel baggrund. Lærerne har vænnet sig til, at der kommer nyt fra oven, og at man som en selvfølge slutter op om det og har nok i det. Skolelederne er også travle. Observatøren har kun mødt positivt indstillede

skoleledere, men samtidig har de kun ringe mulighed for og ekstra tid til at støtte 100 % op om en ny indsats.

”Fortælling I Skolen” forsøger af alle kræfter – med artikler, optræden på konferencer, hjemmeside, politiske henvendelser med mere – at gøre opmærksom på, hvor positiv en indvirkning mere mundtlighed og fortælling i grundskolen vil kunne medføre. Men der er stadig lang vej til anerkendelse og mulig implementering.

8c. Vi kan lære af friskolerne

På Den Frie Lærerskole i Ollerup lærer de studerende at fortælle en historie. Et helt semester får de undervisning og træning i at bruge fortælling i undervisningen. Det er almindeligt at bruge fortælling på friskolerne, mange steder i forbindelse med morgensamlinger, andre steder også i undervisningen. Den danske folkeskole kunne lære af denne daglige oplevelse, som klasserne, årgangen eller hele skolen mødes omkring.

Fortælling I Skolen vil længere end blot fortælling ved morgensamlinger og som fælles oplevelse. Vi har som mål at bruge mundtlighed og fortælling i alle fag. Det kan være som et anslag i begyndelsen af timen, hvor opmærksomheden skærpes. Det kan være som oplæg til dialog om et emne i klassen. Det kan være elevernes fortælling.

8d. Kurser for lærere og pædagoger

Engang – for nogle menneskealdre siden – fortalte lærerne i alle grundskoler, i al fald i faget bibelhistorie, og også ofte i dansk- og historietimerne. Mange ældre voksne, der har haft den oplevelse at have en fortællende lærer eller lærerinde, husker stadig lige præcis disse historier. Men den danske folkeskole er blevet voldsomt forandret. Først blev den boglig, så prøve- og testfokuseret og siden digital. Flere og flere forældre vælger folkeskolen fra og en fri- eller privatskole til for deres børn.

Fortælling I Skolen opfordrer til, at alle lærere i grundskolen får et kursus hos en professionel fortæller, hvor de lærer de basale håndværksmæssige greb for at fortælle. Kurset kan være et dagkursus eller vare 3-4 timer og vil have bedst impact, når hele lærerkollegiet, inklusiv skolens pædagoger, deltager, gerne på selve skolen. Kurset følges op efter en måned og – optimalt – igen efter et år, så der kan udveksles erfaringer fra undervisningen. Instruktørerne giver lærerne anvisning til, hvordan de kan få eleverne i gang med at udtrykke sig godt mundtligt.

Denne kursuspakke er relativt nem at udvikle og relativt billig set i forhold til den gavn og nytte, som lærerne vil få ud af forløbet.

8e. Mere bevægelse, aktivere eleverne

Flere af lærerne nævnte, at det var godt at koble tegning sammen med fortælling. Det giver eleverne mulighed for at bevæge sig og bruge deres egen fantasi til at arbejde med fortællingen.

En af fortællerne opfordrede eleverne til at fortælle den historie, de netop havde hørt, for en makker. Det var klassens lærer glad for. En anden fortæller opfordrede til det samme i en anden klasse, uden stor succes. Her virkede eleverne generte, måske var de ikke vant til at fortælle for hinanden. Enkelte fortalte dog lidt for hinanden, og læreren sagde i interviewet, at de alle huskede fortællerens historier godt.

8f. Fortælling er godt for de tosprogede og for de sprogligt svage elever

En lærer nævnte, at fortælling er godt for de tosprogede børn i klassen. Det er oplagt at bruge ekstra tid på fortælling sammen med disse børn, gerne som supplement til den øvrige undervisning.

En af fortællerne er 77 år. Klassens lærer: *"X er en meget moden mand. Jeg var overrasket over, hvor godt de tog imod ham. Mange af børnene har ikke en bedsteforælder, mange af børnene her er ikke vant til at få fortalt historier. Jeg var overrasket over, hvor godt de koblede sig på ham. X kan tegne billeder med sine ord, og når han fortæller, er det, som om det er en film. Det var fedt med noget action, især de første gange."* Læreren kommer også ind på, at denne fortæller brugte "voksne" ord og vendinger i sit sprog: *"Eleverne lod til at forstå ham og følge med."*

Alle lærerne er overraskede over, at de fleste af fortællerne fortalte i lang tid, op til en hel time, uden at koncentrationen gik tabt, selv hos børn i 1. klasse. En lærer: *"Ret vildt med så lang tid!"*

8g. Faktorer og samfundstendenser med betydning for børn og unges trivsel. Mere mundtlighed og fortælling kan bidrage til bedre skolegang – en kommentar til Trivselskommissionens oplæg.

Trivselskommissionen udgav i februar 2025 "Et dansk svar på en vestlig udfordring". Kommissionen ser på børne- og ungdomslivet 0-25 år som en helhed. Skolen og undervisningen er altså kun en del af den samlede tekst. I rapporten peger kommissionen på "seks nyere samfundstendenser, der kan bidrage til at forklare de stigende trivselsudfordringer blandt børn og unge ..." (side 9) og giver 35 anbefalinger til at imødekomme udfordringerne.

Blandt de seks omtalte tendenser kan tre bruges til at se på mundtlighed og fortælling i skolen:

A. "Individualisering og rådvildhed ... friheden og valgmulighederne har ført et nyt ansvar og en oplevelse af alvor med sig. ... Meget tyder på, at det i dag ikke alene er alt det, børn og unge skal, der presser dem, men i lige så høj grad alt det, de potentielt kan, der udfordrer." Her kan Fortælling I Skolen pege på den fordybelse, der ligger i at lytte til en fortalt historie sammen med sin klasse eller gruppe. I alle medvirkende klasser opstod et koncentreret, interesseret, lyttende fællesskab. Flere af klasserne er ganske udfordrede, og observatøren oplevede, at de blev rolige, så snart fortællingen gik i gang. Det blev til fælles oplevelser, som klasserne huskede og delte sammen. Der var ikke brug for, at eleverne skulle træffe afgørelser eller tænke på konflikter med kammerater og lærere eller på, hvem de skulle lege med i næste frikvarter, men de kunne hvile i fortællingerne. Nye erfaringer og oplevelser viste sig, som gav fordybelse, og som åbnede op for nysgerrighed efter at vide mere og stille spørgsmål.

B. "Et digitaliseret børne- og ungeliv. ... Den grænseløse adgang til digitale tjenester har konsekvenser for børn og unges selvforhold og fællesskaber og kan bl.a. føre til mindre søvn, koncentrationsbesvær og en oplevelse af ensomhed. ... Den kommercialiserede digitalisering griber ind i alle aspekter af børne- og ungdomslivet. ..." Mundtlighed i undervisningen kan siges at være det digitale livs modsætning. Det giver sig selv, at når eleverne arbejder med skærme i undervisningen, arbejder de alene, i hver sit tempo og ofte også på hver sit niveau. De fleste børn er afhængige af at have en skærm, lille eller stor, i hænderne.

C. "En tilværelse i højt tempo. ... Tempoforøgelsen i børn og unges liv kommer til udtryk ved en dobbeltbevægelse ... Denne dobbeltbevægelse – digital højhastighed og oplevelsen af politiske ønsker om tempo – har tilsyneladende sat sig i børn og unge som en oplevelse af en ny forpustethed." Det var tydeligt for alle voksne i indsatsen, at eleverne allerede fra første fortælletime indstillede sig på det rolige fortælletempo. På intet tidspunkt så observatøren urolige børn. Selv mange af de mest udfordrede elever slappede af, havde opmærksomheden på fortælleren og historien og ikke på andre elever i klassen eller lyde udefra.

9. Nåede vi målene?

Med ansøgningen ønskede Fortælling I Skolen "at vise, at mundtlighed og korte faglige fortællinger som udgangspunkt for undervisning kan skabe opmærksomhed og fællesskab og lyttende dialog i klasserne."

Både fortællere og lærere giver udtryk for, at der er skabt stor opmærksomhed omkring fortælleforløbene. Eleverne har lyttet og været opmærksomme – til lærernes overraskelse

langt mere end i den daglige undervisning. Der har været dialog omkring forrige uges fortælling og omkring tegnefortællingerne. Der var rigtig god dialog i makkersamtalerne. Fortælling I Skolen og måske også lærerne og eleverne kunne have ønsket sig mere tid til samtale og dialog om dagens emne. Fortællerne har alle ønsket, at de kunne fortsætte med at arbejde med temaet fra dagens fortælling i den følgende time, eller i al fald, at lærerne kunne arbejde videre med elevernes oplevelser.

Fortælling I Skolen ville også opnå, ”at Svendborg Kommunes skoler bliver ambassadører for mundtlig fortælling, og at resultaterne fra tre måneders aktiv fortælling på tre skoler i kommunen vil inspirere andre kommuner og skoleformer til at inddrage mundtlighed i undervisningen.”

Undersøgelsen offentliggøres og fremlægges i forskellige fora. Foreningen Fortælling I Skolen vil forsøge at formidle langt ud, både i forsamlinger og på nettet.

10. Næste skridt for Fortælling I Skolen/FISK

Foreningen Fortælling I Skolen vil gerne bidrage med vores – i virkeligheden gode, gamle – pædagogiske håndværk til at forebygge mistrivsel og opbygge gode lyttende fællesskaber i alle skoler. Vi arbejder på, at mundtlig fortælling med fagligt indhold bliver en naturlig del af undervisningen i alle landets folkeskoler.

Vi er begyndt med fortælling i skoler i Svendborg Kommune. Vi er også en del af det nordiske netværk MuMo, Mundtlighed i Modersmålsundervisningen. Her samarbejder vi med 50-60 nordiske partnere fra universiteter og professionsskoler, gymnasier og folkeskoler om at afprøve og udvikle undervisning via praksis og forskning i undersøgende fællesskaber, såkaldt praksisforskning. Fortælling I Skolen medvirker med et forskningsbidrag og/eller en artikel. Samarbejdspartner er lektor Lene Illum Skov, UCSyd, ph.d., med et forskningsprojekt om lytning i danskundervisningen.

Der er meget at tage fat på ... Et stort ønske er, at der bliver afsat god tid (og midler) til fortællekurser for lærerne. Der har været kontakt med UCL's Center for Undervisningsmidler som mulig samarbejdspartner på videreuddannelsessiden. CFU reagerede positivt, men havde netop sat en mængde nye faglige kurser op for lærere og kunne ikke gabe over flere foreløbig. Kurser kan også ligge lokalt. Ansøgningen indeholdt netop tilbud til, at skolernes personale samlet kan få kursus på skolen med opfølgning. Det er lykkedes for en af de deltagende skolars vedkommende, hvor 30 lærere sammen har deltaget i et fortællekursus med stor succes; mens det kun er lykkedes at samle et par årganges lærere på den anden skole.

Når størstedelen af lærerne har fået kurser, er det elevernes tur til at lære at tage ordet og til at lytte til hinanden. Her er det igen lærerne, der skal have korte kurser, således at de kan instruere deres elever i at bruge mundtlighed og i at kunne fortælle en historie og at kunne formidle en tekst eller en opgave for klassen.

Fortælling I Skolen vil også gerne kunne give alle elever og lærere den oplevelse, det er at lytte til en professionel fortæller.

Næste skridt bliver fortælling i flere kommuner og opbygning af en national interesse. Målet er en landsdækkende indsats, således at så mange folkeskoler som muligt kan være med. På lidt længere sigt vil vi arbejde for, at mundtlighed og fortælling bliver forankret som en del af den danske folkeskoles dagligdag.

Den nye forening FISK skal også tage stilling til, om der skal sættes på at skabe et (nationalt) center for mundtlighed og fortælling i skolen. Dette vil kræve såvel politisk opbakning som støtte fra fonde og andre.

Mundtlig fortælling kan blive en relativt nem og omkostningslav måde at forebygge folkeskolens udfordringer på. På længere sigt vil forankring hovedsageligt bestå af kurser for lærere og pædagoger og implementering af undervisning i mundtlig fortælling på professionsskolerne.

11. Efterord

Nye fagplaner i folkeskolen

For øjeblikket bliver der arbejdet med at udvikle nye fagplaner for folkeskolen. Fagplanerne skal fornyes, og også selve grundlaget for fagenes formål, mål og indhold. Grundlaget er figuren `den didaktiske treklang`: "Eleverne står i flertal og i centrum for den didaktiske treklang for at understrege, at folkeskolens fagplaner skal fremme en faglighed, der både bygger på og videreudvikler de demokratiske værdier og fællesskaber. Den enkelte elev skal udvikle sig som et fagligt **engageret menneske**, der er aktivt involveret i at opsøge, udforske og gøre sig fortrolig med et indhold og herigennem tilegne sig **kundskaber**, ... et **myndigt menneske** med etisk, æstetisk og historisk sans og respekt for demokratiske værdier, der er i stand til at indgå i et forpligtende og bæredygtigt samspil med den omgivende natur og kultur." (Centrale begreber)

Treklangen: **Engagement, Kundskaber og Myndighed** opnås netop gennem at lytte til fortælling, at lære at lytte til hinanden og at kunne udtrykke sig mundtligt på en lyttende og reflekterende måde.

"Centrale begreber" taler videre om, at alsidig undervisning er kendetegnet ved at være
 "Engagerende med anslag, inspiration, meningsfulde aktiviteter og fyldig feedback",
 "Skabende med praktiske, æstetiske og anvendelsesorienterede erkendelses- og

arbejdsformer”, ”Undersøgende” og ”Fællesskabende med dialog, anerkendelse og praksisfællesskaber i undervisningen”.

Der går et tæt net af tråde mellem disse sigt punkter og udvikling af mundtlighed og fortælle glæde i skolen. Fortælling i den daglige undervisning kan netop understøtte disse nye takter.

Fokus på at udvikle lærernes og elevernes fortælle kompetencer gennem kurser vil kunne støtte og lette implementeringen af den nye didaktiske treklang. De kan gå hånd i hånd.

Kilder

* <https://fortaellereidanmark.dk/fortaelling-i-skolen-dokumentation/>

* [Fortælling i skolen – videnskabelig dokumentation - Fortællernes Landsforening](#)

** Lise Stenhøj Mortensen: Fortællinger i grundskolen – et pilotprojekt, 2024

Litteratur

Børne- og Undervisningsministeriet. Styrelsen for It og Læring: Tabelnotat. Elever i grundskolen 2023/2024, 2024

Børne- og Undervisningsministeriet. Styrelsen for It og Læring: Grundlag for nyt format for folkeskolens fagplaner, dec. 2024

Børne- og Undervisningsministeriet. Styrelsen for It og Læring: Centrale begreber i arbejdet med fagplaner, 2025

Trivselskommissionen: Kort om Trivselskommissionens afrapportering. Et dansk svar på en vestlig udfordring, 2025

Pia Sigmund, august 2025

